

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, *Adalet Bakanı Yılmaz Tunç* tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Öznur Bartin**Hakkâri Milletvekili**

Ülke cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri, son yıllarda ciddi bir insan hakları sorunu haline gelmiştir. Adalet Bakanlığı verilerine göre, 2024 yılının ilk 11 ayında cezaevlerinde 709 mahpus hayatını kaybetmiş, 8 bin 521 mahpusun tahliyesi ise "iyi halli olmadıkları" gerekçesiyle engellenmiştir. Bu ihlaller, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) ve Med Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Hukuki ve Dayanışma Dernekleri Federasyonu'nun (MED TUHAD-FED) raporlarına da yansımış ve temel neden olarak Kürt sorununun çözümsüzlüğü ile Sayın Abdullah Öcalan'a yönelik tecrit uygulamaları gösterilmiştir.

ÖHD Hapishaneler Komisyonu'nun açıklamalarına göre, cezaevlerindeki hak ihlallerinin başında hasta mahpusların sağlığa erişim haklarının engellenmesi gelmektedir. Hasta mahpusların hastane sevklerinde yaşadığı en büyük sorunlar arasında ağız içi arama ve kelepçeli sevk uygulamaları yer almaktadır. Bu nedenle pek çok hasta mahpus tedavi olamamakta ve hastane sevkleri keyfi gerekçelerle engellenmektedir. Adli Tıp Kurumu'nun hasta mahpusların tahliyelerinde engelleyici bir rol oynadığı, bu bağlamda Adana Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde tutulan ağır hasta mahpus Fevzi Aslan örneğiyle vurgulanmıştır.

2021 yılında kurulan İdare ve Gözlem Kurulları, mahpusların tahliyelerini engelleyen önemli bir mekanizma haline gelmiştir. Bu kurulların keyfi kararlarla tahliyeleri engellediği ve infazları "yaktığı" belirtilmektedir. Sincan Kadın Kapalı Cezaevi, bu uygulamaların en yoğun görüldüğü "pilot cezaevi" olarak öne çıkmıştır. 2021'den bu yana bu cezaevinden hiçbir kadın mahpusun şartlı tahliye hakkı kullanmasına izin verilmemiştir. Kurulların, mahpuslara yönelik, "Pişman mısın?", "Abdullah Öcalan hakkında ne düşünüyorsun?" gibi sorular sorarak subjektif değerlendirmeler yaptıkları ve kişisel dünya görüşlerini sorguladıkları ifade edilmiştir.

İdare ve Gözlem Kurulları, keyfi disiplin cezalarını da tahliyeleri engellemek için gerekçe olarak kullanmaktadır. Halay çekmek, kütüphaneden istenilen kitapları okumamak, ya da memurlarla iyi geçinmemek gibi nedenlerle mahpuslara disiplin cezaları verilmekte; bu cezalar infaz ertelemelerinin ve yakılmalarının dayanağı olmaktadır. Disiplin cezaları genellikle hücre cezalarına dönüşmekte ve bu da mahpusların tahliye hakkını doğrudan etkilemektedir.

Cezaevlerindeki hak ihlallerinin temelinde, Sayın Abdullah Öcalan'a yönelik tecrit uygulamalarının olduğu belirtilmiştir. ÖHD yetkilileri, F ve Y Tipi cezaevlerinin tecridin derinleştirilmesine yönelik inşa edildiğini ve ülkedeki hapishanelerin durumunun mevcut siyasi konjonktürden bağımsız olmadığını dile getirmiştir. İmrallı F Tipi Ada Hapishanesi'nin Kürt politik mahpusları hedef aldığı ve S ile Y tipi cezaevlerinin de benzer bir amaçla oluşturulduğu belirtilmiştir.

Ülkedeki infaz hukuk sistemi, evrensel hukuka uyum konusunda ciddi yetersizlikler göstermektedir. Mevcut hukuk kuralları dahi uygulanmamakta, İmrallı Cezaevi'ndeki istisna hukuku örnek teşkil etmektedir. Anayasa'nın 17. ve 19. maddelerinde yaşam hakkı, işkence yasağı ve kişi özgürlüğü açıkça korunmaktadır. Ancak bu hakların ihlal edilmesi, anayasal düzene aykırıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. ve 5. maddeleri uyarınca işkence yasağı ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. İmrallı'daki tecrit ve diğer cezaevlerindeki hak ihlalleri, bu uluslararası normlara açıkça aykırıdır.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT) İmrallı ziyareti sonrası raporunu yayınlamamış olması ve bu durumu "Türkiye'nin iznine" bağlaması da uluslararası mekanizmaların işlevsiz hale geldiğini göstermektedir. Bu durum hem ulusal hem uluslararası düzeyde hukukun üstünlüğü ilkesine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Ülkedeki hak ihlallerinin İmrallı'daki tecrit ile bağlantılı olduğu vurgulanmakta ve kamuoyu ile demokratik kurumlar bu soruna karşı duyarlılığa davet edilmektedir. Ulusal ve uluslararası hukuk mekanizmalarının işlevselliğinin artırılması, İdare ve Gözlem Kurulları'nın keyfi uygulamalarının sonlandırılması ve politik mahpuslara yönelik ayrımcı politikaların terk edilmesi elzemdir.

Ülke cezaevlerinde yaşanan sistematik hak ihlalleri, Kürt sorununun çözümsüzlüğü ve politik mahpuslara yönelik ayrımcı uygulamalar ile doğrudan bağlantılıdır. Bu sorunların çözümü hem ulusal hem de uluslararası düzeyde etkili ve kararlı bir mücadele gerektirmektedir.

Bu bağlamda;

1. 2002-2024 yılları arasında Türkiye'deki cezaevlerinde kaç mahpus hayatını kaybetmiştir? Bu ölümlerin kaç hastalık, kaç şiddet, kaç intihar gibi farklı nedenlerle gerçekleşmiştir?
2. Cezaevlerinde kronik veya ağır hastalıkları bulunan mahpusların sayısı nedir? 2024 itibarıyla hasta mahpusların tahliyelerine ilişkin Adli Tıp Kurumu tarafından alınan kararlar ve bu kararların uygulanma oranı nedir?
3. 2021 yılında kurulan İdare ve Gözlem Kurulları'nın bugüne kadar tahliyelerini engellediği mahpus sayısı nedir? Bu kararların gerekçelerinin ve hukuki dayanaklarının detayları kamuoyuyla paylaşılacak mıdır?
4. 2002-2024 yılları arasında cezaevlerinde mahpuslar tarafından yapılan hak ihlali başvurularının sayısı nedir? Bu başvuruların kaç sonuçlandırılmış, kaç mahpus lehine kararlarla sonuçlanmıştır?
5. Son 22 yılda cezaevlerinin kapasite aşımı oranlarına ilişkin istatistikler nelerdir? Bu dönemde kapasite aşımını azaltmak için inşa edilen yeni cezaevlerinin sayısı ve toplam kapasiteleri nedir?
6. 2002 yılından bu yana cezaevi personeline insan hakları, hasta hakları ve mahpusların temel hakları konusunda verilen eğitimlerin sayısı ve kapsamı nedir? Bu eğitimlere katılan personel oranı kaçtır?
7. Cezaevlerinde verilen disiplin cezalarının (örneğin halay çekmek, kitap okumamak gibi gerekçelerle) son 22 yıldaki toplam sayısı nedir? Bu cezaların kaçının tahliyelere engel olduğu tespit edilmiştir?
8. Politik mahpusların tutulduğu cezaevleri ile diğer cezaevleri arasında hak ihlalleri ve tecrit uygulamalarında bir farklılık var mıdır? Bu farklılıklar varsa, bunların giderilmesi için alınan önlemler nelerdir?
9. Ülkedeki cezaevi uygulamalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. ve 5. maddeleri ile Anayasa'nın 17. ve 19. maddelerine uyumunu denetlemek için yapılan çalışmalar ve denetim mekanizmaları nelerdir? İhlal tespiti durumunda alınan önlemler nelerdir?
10. İmralı F Tipi Cezaevi başta olmak üzere, Y ve S tipi cezaevlerindeki tecrit ve izolasyon uygulamalarının sıklığı ve kapsamı nedir? Bu uygulamalara dair uluslararası denetim raporları dikkate alınmakta mıdır?